

GARACAOĞLAN TÜRKMEN İLİNDE

Garacaoğlan diyilende, gulagina aydım-saz yanlanıberyer. Tutuş 17. aşırın tümlüğini aydım-saz bilen yağtılandan şahir. Öz bağı hem betbağtlığı bilen Türk haltının yüreğini ezip, klassik derecesinebeygelen şahir. Ol şeyle bir meşhurlık gazanıdır velin her bir Türk: "aydım Aytçak, aydım Dinlecek" diymeğin yerine : Garacaoğlan aytçak, Garacaoğlan dinlecek, diyyar, aydım sözi Garacaoğlan sözi bilen ba-daşıp gidipdir. Şeyle gudartlı-güyçli sanırın hem aslı Türkmen.

Kozan dağından neslimiz Arı Türkmendir Aslımız

Bu sözleri Garacaoğlan yalı beyik şahir-şahs bolmasa, kim aytmağa milt eder? Özem 17. asırda, entek Mağtımguhaha dal, onun atası Dövletmamed Azadi hem dünya inmaka aydılan setirler.

"Arı" sözüne üns berensiniz-de? Gör, ol nireleri tozadyar! Hiç bir gara maksatsız, hiç kimi kemsitmezden, bizin köpimizin dile almağa eymenip yören hakikatimizi, tarihin yaksız faktım yol uğruna aydyar geçiberyar.

Garacaoğlança Türkmen gız-gelinine sarpa goyan şahir barmıka?, görga yazılan zenanları Garacaoğlança beygelden barmıka?. Onun eserlerini okap çıkanda, her harpında, her oturında, setir aralarındaki boşlukta ışk ovazı gümmürdap dur. Şo-ol dağları gümmürdedyan ışk ovaz.ı O söygini ne garıplık-pukaralık basıp bilipdir, ne-de yat illerde çekilen uzak-uzak ayralık. Dine ölmediğin alnından çıkyan garrılık bu söyginin üstüne kükrapdir, emma hökümrovan garrılığam Garacaoğlanın coşgunlı yüreğine çare tapıp bilmandir.

Ölürsem, sövdüğim, üstüme sen gel

Gözün yaşı ile yuv Leyla, Leyla!

Garacaoğlan'ın 17. asırda golı dutarlı aydım aydışını görenler-a dal, asıl şu günler onun goşğularını okanlaram bu dünyanın gam-gussasını unudyarlar. Garacaoğlan'ın özboluşlı bir cadısı bar, o cada duşan, ona ömürlük bendi bolup gal-yar... doğrusı, onun goşğularını ilkinci yola okamda özümün Garacaoğlan bilen bir milletdendiğime, dil birliğine buysancım çakden çıkıdı.

Onun sığırları Türkiyanın, Franziyanın, Avstriyanın.SSSR-in dürli medini ocaklarında saklanyar. Türkiyede dürli yıllarda

onun eserleri ulı tiraj bilen neşir edilipdir, Rusça hem tercime edilipdir. Azerbaycanlar bu şahıra önrakden bari belet. Hatda Garacaoğlan hakdakı bir dessanın Yevrey dilindeki variantının Kazan universitetinde saklanyandığını alımlar habar beryarler. Umuman, dünyade Garacaoğlanın dörediciliği bilen gızıklanan, gızıklanyan ulı-ulı alımların bardığı ayan. Garacaoğlanın öz ilinde övreniliş yağdayı nenen?

İnha, men size Türkmenistanda Garacaoğlana nenensi gatnaşık edilyanlığını aydıp bereyin. Sanırın "Gara Dalmidi?", "Gırmızı", "Saçın", "mamelerin", "Ölmez İşim" diyen aydımlarının aydılyanını, özem yürekden dinlenyanini yatladayın. Halk arasında Garacaoğlan bilen bağılı dürüi söhbet-rovayatin bardığını, yöne dolı yağnalmandığını soların birinde Garacaoğlanın Gızıletrek etrapında eneden doğlup, sonra bir sebebe göre Türk iline baş alıp gidendiğini Türkmen çeşmeleri habar beryar. Bu çeşmelerin başında, Berdi Kerbabayev hem-de Türkmen gadimiyetini ilmi taydan övmekde agıt ulı işler eden alım Abdırakman Mülkamano dur. Yetmişinci yıllarda Berdi kerbabayevin Türkiya sıyahatı ve Garacaoğlanın ulı şahırana dörediciliğini yerli materyallar bilen, beyleki Türkmen sanırlarının eserleri, dessanlar bilen deneşdirip övrenip, monograiya yazıpdır, onun ömrüne değişli mağlumatları değşirip, taze taktların üstünden barıpdır.

İn esası hem, Garacaoğlanın eserlerinin Türkeyede neşir edilen dolı yığındısı Türkmen yazuvına geçirip, giniş sözlük bilen üpçünlap, neşire tayarlapdır. Emma ne monografiya doluluğına okıca yetdi, ne-de Garacaoğlanın eserleri yığındısı.

1973-inci yılda neşir edilmeli bolan Garacaoğlanın kitabı neşirden ızına aylanyar ve sondan son onun kitabı neşir edilmeyar. Garacaoğlan hakkında mağlumatların ahlisi alım Abdırakman Mülkamanovın ilmi barlağlarına esaslanyar. , Türkmenistanda bar bolan mağlumalara göre, Garacaoğlan 1606-inci yılda Türkmenistanın Gızıletrek rayonında, yağni Yomut taypasının köp yaşayan yerlerinde eneden doğlupdır. Sona göre-de onun asıl gelip çıkışı Yomutdır diymağe az-kem esas bar. 1855-inci yılda eneden bolan Bakı Nurmamedoğlumn aydışıça Garacaoğlan Mağtımgulıdan ön yaşan şahırdır. Umuman, Garacaoğlanın ömrünü ve şahırana dörediciliğini övrenmekde onun ismine-adına yakın başga şahırın-şahsın bardığı kincilik döredyar. Türkmen ilinde Gara

Oğlan, Gara Őahır, Garaca Batır diyen belli adamlar bar. Garagum çölünde Garacaoğlanın galası ir zamanda yurulıp gidipdir. Köpetdağda Garacaoğlan dereci-cülgesi hem bar diyip eşidyarın. Şu mağlumatların bizin söygüli Garacaoğlan Őahırımız bilen ne gadar bađlanŐı bardığını ılım, gelecekde anıklar.

Türkmenistan ılımlar Akademiyasının Golyazmalar Fondunda 793b. hem-de 793v. inventar nomerlerde "Garacaoğlan"diyən dessan saklanyar.

Dessanda Mansur Őanın oğlı Garacaoğlanın söygi yolundaki külpetleri beyan edilyar. Őol dessanda Garacaoğlanın goŐguları, hususanda: "Gara Daimidir" diyen meŐhur goŐgusu ulanilyar. Bu goŐı Türkçe 2 bent, bizin dessanımızda 7 bent, baŐgalar aydanda3-4 bentden ıbarat bolyar. GoŐgının setirinde tapavut az dal.

Bu aydımı türkmenistanın halk artisti sahi cepbar aydyar. Gırmızı goŐgusu hem yokardaki aydımın ıkbalına çalıŐdaŐdır BađŐılar bu aydımı az-kem üytgedip aydyarlar:

Türkçe:

İki bilbil geldi gondı tekene

BaŐı yaŐıl, ayakları gırmızı

Türkmençe:

İki gözel bizin bağa keŐt eder

BaŐın yaŐıl ayakların gırmızı

Bu aydım ir zamandan bari aydılyar. Şu zamanda, diri bađŐı Ödeniyaz Nobat ayldyar. Ödeniyaz Nobat, Türkmenistanın halk bađŐısıdır. Garacaoğlanın "Saçın" diyen aydımını Nurcema adı gizi aydyar. Bu goŐı 19. asır Türkmen Őahın Misgingılıcın "Saçın"diyən goŐgusu bilen menzeŐdir, kabir tapavutlar hem bar. Misgingılıç Garacaoğlanın Şahırana dörediciliği bilen tanıŐdır diymağe esas bar.

Beyik Türkmen Őahın Mağtımgulının Garacaoğlanın goŐı-aydımları bilen yakından tanıŐdıđı hakda-da aytmak gerek.

Garacaoğlanın "Acap gezcem, ala gözli barm ola" diyen setirli goŐgusıbilən Mağtımgulının Garacaoğlana ulı hormat goyandığını bir delil bilen hem subut etmek bolar:

Yağni birnaçe goŐgularda iki Şahırın ulanan rediflerinin birliğini aytmalı, misal üçin: "Diye-diye", "Bolma", "Nedir" redifi.

Mağtumlulu hem, edil Garacaoğlan yalı, Menli yarını
gözlöp ömür ötüryar. Yurtdan, il-günden ayralık, dövrün ada-
latsızlığına garşılılık iki şahirin payına düşen zatlardır.

Garacaoğlanın hem-de Mağtumluluğunun gezen yurtları-
yağni sıyahatları- sarpları hakda-da köpl zatlöp aytmak bolar.
Bu isi şahir in kop gezen Türkmen şahirleridir. Umuman
Mağtumlulu, Garacaoğlan ve Gündoğar edbiyatı yalı ulı mese-
leler gelecekte ilmi taydan has çun övrenmeğe değişlidir.

Şu tayda Garacaoğlanın eserlerindeñ kabir setirleri
okap görün, edil bal yalan yalı bolarsınız:

Gel indi Garacaoğlan gel indi
Gara bağrım dilik dilik dilindi
Ciğer paralandı, iki bölündi
Bir bölęi gizin elinde galdı.

ya-da:

Meni öldür, bas ellerin gamma
Diysinler ki "On barmağı Gırmızı"

ya-da:

Vağdı geçen güller ağlamışınım?

ya-da:

Könli beyik olur gözel söyenin,

ya-da:

Yarı gözel olanuykuni.

ya-da:

Aman hey allahım aman
Ne aman biler, ne zaman
Üstümüzde çayır çemen
Bitmezden bir dem sürelin.

ya-da:

Üç gice saba olmasa
Sarılıp yatdığım zaman

ya-da:

Dünyağe geleli her dem ağlaram
Çeşmim garışmadık siller galdımı

ya-da:

Gelin-gızlar yayık yayar bilekle
Sallaniyor kümüş hal-hal yolunda,

ya-da:

Garacaoğlan uşak olsam
Yar bilinde guşak olsam
Bir atlazdan düşek olsam
Yar astana serse meni.

ya-da:

Sövdüğim bilmen nedendir
Öpdükçe güzel olarsın

ya-da:

Çınarlara bilim berdim oturdım
Çınar çüyrük imiş, kökden bozuldı.

ya-da:

Bizin ilde bay gaymağı iymezler
Il sırnı ya illere diymezler,
Sen gözeli men garıba bermezler
Sizin ilden güzel söymeli değil.

ya-da:

Hanı hanlar, hanı hanlar
kapasda beslenen çaylar
Şöyüp-söyüp ayrılanlar
Yanıp yanıp kül olmalı.

Okanı cennetin bağına düşünce edyan setirler. Garacaoğlanın eserleri yokarı okuv çaylarında yörite övrenilyar, leksyalarda, ilmi işlerde, kurs, diplom iyelerinde övrenilyar. Türkmen edebiyatının tarihinde yörite bir bap Garacaoğlana bağışlanıpdır.

Türkmen ilmi çeşmeleri, Garacaoğlanın 1689-inci yılda 83 yaşap ötendiğini aydyar. Diymek, Garacaoğlanın ölenine 300 yıl dolup geçipdir. Şu sene minasibetli Türkmenistan Mağtımgulı cemgiyeti, Garacaoğlanın adını ebedileştirmek hakda tekliş bilen Türkmenistanın prezidenti Saparmırat Niyazoğluna yüz ttdı. Preziden, Garcaoğlanın adını bir koça, bir kolhoza dakmağa söz berdi. Yakın gelecekde bu vaka amala aşar diyen tamamış bar.

Oraz Yağmur

20 -25-inci Noyabr / Adana - Türkiye

Prose - VVriter Fellowv of teh VVriter's
union of the USSR.

Gaudan"V" 9, fi. 18 Ashkhabad-744027 / TSSR-USSR

Tel: 6-61-54 (Home)